

Фізіологічний журнал

ТОМ 56 № 2 2010

Науково-теоретичний журнал • Заснований у січні 1955 р.

Виходить 1 раз на 2 місяці

**Матеріали XVIII з'їзду Українського фізіологічного товариства
з міжнародною участю, Одеса, 20-22 травня 2010 р.**

Зміст

Розділ I.	Молекулярна та клітинна фізіологія	3
Розділ II.	Системна нейрофізіологія	23
Розділ III.	Психофізіологія	58
Розділ IV.	Фізіологія серцево-судинної системи	91
Розділ V.	Імунологія	120
Розділ VI.	Фізіологія ендокринної системи	128
Розділ VII.	Нервово-м'язова фізіологія	148
Розділ VIII.	Фізіологія дихання	156
Розділ IX.	Фізіологія крові	175
Розділ X.	Фізіологія травлення	184
Розділ XI.	Вікова фізіологія	208
Розділ XII.	Екологічна фізіологія та вплив екстремальних факторів	222
Розділ XIII.	Фізіологія рухів	241
Розділ XIV.	Фізіологія спорту	255
Розділ XV.	Клінічна фізіологія	271
Розділ XVI.	Фізіологія сільськогосподарських тварин	292
Розділ XVII.	Історія фізіології	310

Оргкомітет з'їзду

П.Г. Костюк – голова (Київ)
В.М. Казаков – заступник голови (Донецьк)
В.М. Запорожан – заступник голови (Одеса)
М.Р. Гжегоцький (Львів)
Л.М. Карпов (Одеса)
В.М. Мороз (Вінниця)
П.А. Неруш (Дніпропетровськ)
В.Ф. Сагач (Київ)
О.А. Шандра (Одеса)
Л.М. Шаповал (Київ)

Пленарні лекції:

- 1) акад. НАН України О.О. Кришталь. ПЕРВИННІ МЕХАНІЗМИ НОЦИЦЕПЦІЇ
- 2) акад. АМН України В.М. Казаков. НОВЕ УЯВЛЕННЯ ЩОДО МЕХАНІЗМІВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЛАНКИ РЕГУЛЯЦІЇ ГОМЕОСТАЗУ ОРГАНІЗМУ
- 3) акад. НАН України О.О. Мойбенко. КАРДІОМ – НОВА КОНЦЕПЦІЯ ВИВЧЕННЯ СЕРЦЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
- 4) акад. АМН України В.М. Запорожан, д. мед. н. О.Л. Холодкова. СУЧАСНІ БІОТЕХНОЛОГІЇ В РЕГЕНЕРАЦІЇ УШКОДЖЕНИХ ТКАНИН
- 5) член-кор. НАН України О.Г. Резніков. ПЕРИНАТАЛЬНЕ ПРОГРАМУВАННЯ НЕЙРОЕНДОКРИННОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ФІЗІОЛОГІЧНИХ ФУНКЦІЙ
- 6) член-кор. НАН України В.Ф. Сагач. РОЛЬ ЗМІН ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ МІТОХОНДРІЙ У РЕАКЦІЯХ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ

ванного растительного антиоксиданта Фитомакс-альфа в течение 10–14 дней. При неопластических процессах любой локализации наблюдались уменьшение СОЭ более 10%, в то время как при неопухолевых заболеваниях СОЭ уменьшалась менее 10% либо не изменялась вообще. Таким образом, наиболее часто с синдромом ускоренного оседания эритроцитов ассоциировались злокачественные новообразования (28 человек из 47), а также ряд других тяжелых заболеваний. Выявление данного синдрома служит поводом к углубленному и разностороннему обследованию. Дальнейшему изучению подлежит исследование феномена снижения СОЭ у больных с опухолями при использовании антиоксидантов.

ДІЯ ІНГІБІТОРІВ АНІОННОГО ТРАНСПОРТУ НА ЧУТЛИВІСТЬ ЕРИТРОЦИТІВ ДО ЗМІН ОСМОТИЧНИХ І ТЕМПЕРАТУРНИХ УМОВ СЕРЕДОВИЩА

О.Я. Ротань, Н.І. Соклакова, О.О. Белікова, В.А. Бондаренко

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
olga_rotan@mail.ru

Білок смуги 3 являє собою поліфункціональний комплекс, який контролює обмін аніонів, відіграє важливу роль у підтримці показників внутрішнього середовища та регулює структурну стабільність цитоскелета і плазматичної мембрани еритроцитів. Залежно від вихідних показників середовища білок смуги 3 формує структурно-осмотичні стани еритроцитів, які визначають чутливість клітин до наступних змін температури, осмолярності, рН й іонної сили середовища. Модуляція стану еритроцитів може бути здійснена також за допомогою безпосереднього впливу на білок смуги 3 специфічних модифікаторів, до яких відносяться інгібітори транспорту аніонів. У цій роботі вивчали вплив на еритроцити фуросеміду, стильбенових похідних DIDS й SITS, а також дипіридамолу при експозиції клітин в умовах гіпертонії, а також при охолодженні в інтервалі від 37 до 0°C. Встановлено, що інгібітори транспорту аніонів знижують рівень гемолізу еритроцитів при зміні температури від 37 до 0°C у гіпертонічному середовищі. Останнє більш виражено за наявності 0,86 моль/л сахарози в порівнянні з 1,0 моль/л NaCl. Більшу ефективність виявляли DIDS й SITS, і меншу – фуросемід і дипіридамол. Залежність рівня гемолізу еритроцитів від рН середовища характеризувалось мінімальним значенням при рН 5,0, й максимальним при рН 9,0. За наявності сахарози рН-залежність гемолізу збігалася з відповідною залежністю активності аніонного транспортера еритроцитів. При цьому відзначалися характерні зміни морфології еритроцитів за типом ехіноцит–стоматоцит. Інгібітори транспорту аніонів також знижують чутливість еритроцитів до дегідратації за наявності 2,0–4,0 моль/л NaCl. Ефект інгібіторів у таких умовах визначається вихідними осмотичними та температурними показниками середовища. Дані електрофорезу показують, що дегідратація еритроцитів у гіпертонічному середовищі впливає на білки цитоскелета, в першу чергу на спектрин, білки 4.1. й 4.2, тобто на білкові компоненти, асоційовані з аніонним транспортером. На цій підставі робиться висновок, що модуляція стану білка смуги 3 модифікаторами його транспортних функцій позначається на характері асоціації цього білка з білками цитоскелета, що у свою чергу, впливає на чутливість еритроцитів до наступних змін осмотичних і температурних показників середовища.

НЕЙРОГУМОРАЛЬНЫЕ МЕХАНИЗМЫ КОРРЕКЦИИ ЭРИТРОПОЭЗА ПРИ САХАРНОМ ДИАБЕТЕ

Н.В. Степанова

Запорожский государственный медицинский университет

Тормозящий эффект серотонина на эритропоэз был подтвержден при изучении кинетики эритрона при хронической эндоинтоксикации на стрептозотоциновой модели сахарного диабета. Было установлено,

что, начиная со 2-й недели от введения стрептозотоцина, наблюдается прогрессивное снижение эритроцитов, ретикулоцитов и эритроидных островков (ЭО): значительно преобладали незрелые островки I класса при резком уменьшении количества “инволюцирующих” и полном отсутствии “реконструирующихся” ЭО. Это свидетельствует о торможении созревания клеток эритроидного ряда и снижении динамики эритропоэза, то есть к концу 5-й недели развивается стойкая гипорегенераторная анемия. У этих же крыс параллельно определяли содержание серотонина в крови. Начиная с 14-го дня, наблюдалось постепенное повышение концентрации серотонина в крови в 1,5, 2, 3 раза на 3-й, 4-й и 5-й неделях соответственно. Причем выраженность анемии сопоставима с ростом концентрации серотонина в крови. Однако введение крысам со стрептозотоциновым диабетом интrocеребровентрикулярно и интropicитонеально нейропептидов – вазопрессина, окситоцина, бомбезина, холецистокинина и пептида Y, оказывающих нормализующее влияние на углеводный обмен, показало стимулирующий эффект нейропептидов на динамику эритрона через эндокринные и нейрогуморальные механизмы его регуляции. В крови наблюдался эритроцитоз и ретикулоцитоз, а в костном мозгу было выявлено увеличение количества ЭО, особенно «инволюцирующих» и «реконструирующихся». Менее выраженная положительная коррекция эритрона определялась лишь при введении холецистокинина. Но при этом ни в одном из вариантов введения нейропептидов не наблюдалась гиперсеротонинемия, а это также подтверждает то, что при хронической эндоинтоксикации серотонин, содержание которого резко повышается, выступает в роли ингибитора эритропоэза.

ФАКТОР, МОБИЛИЗУЮЩИЙ ДОСТАВКУ ЖЕЛЕЗА В КОСТНЫЙ МОЗГ ПРИ СТИМУЛЯЦИИ ЭРИТРОПОЭЗА

В. И. Филимонов, Г. И. Бессараб, Н. Д. Сокуренок, Д. Ю. Ломакин, Г. А. Крюков

Запорожский государственный медицинский университет

Нам представляется, что одной из причин неэффективности лечения железодефицитных состояний может быть недостаточная глубина исследования механизмов регуляции его доставки в костный мозг. В настоящее время основным регулятором, мобилизующим железо из купферовских клеток печени, является hepcidin. Постулируется необходимость какого-то «информатора» между активным кроветворением и hepcidin'ом. В проведенном нами исследовании поставлена цель выяснить не является ли стимулятор эритропоэза эритропоэтин тем самым неизвестным посредником, который информирует органы депо железа о необходимости мобилизации его для синтеза гемоглобина. Работа проведена на 70 крысах линии Вистар. Для стимуляции образования эритропоэтина крыс помещали в гипоксическую барокамеру («высота» – 4000 м) на 18 ч (стандартная методика). После извлечения из барокамеры крыс под наркозом обескровливали и полученную сыворотку делили на две части: одна служила для определения показателей железотранспортной функции, вторая часть вводилась реципиентам (№ 1) по 2 мл. Через сутки этих крыс забивали обескровливанием, а в их сыворотке определяли железотранспортную функцию и вводили реципиентам (№ 2). Спустя сутки у них так же определяли железотранспортные показатели сыворотки. Такая схема позволила нам использовать два типа сыворотки: реципиентам № 1 вводилась сыворотка, содержащая эритропоэтин, а у реципиентов № 2 в сыворотке эритропоэтин уже отсутствовал, так как известно, что $T_{1/2}$ вводимого эритропоэтина составляет лишь 1,5 ч и естественно через сутки у реципиентов № 1 концентрация его уже не была высокой. Обнаружено, что через сутки после введения сыворотки, содержащей эритропоэтин, все показатели транспорта железа в плазме крови значительно возросли. Но наиболее важно то, что в еще большей мере увеличивалось содержание транспортируемого железа и железосвязывающая способность плазмы крови у реципиентов № 2, которым вводилась сыворотка крови, не содержащая эритропоэтин. Мы полагаем, что в крови животных со стимулированным эритропоэзом появляется какой-то фактор-посредник (его мы